

УДК 378:001.891(047.32)
№ держреєстрації 0110U006274
Інв. №

Київський університет імені Бориса Грінченка
Україна, 04053, м.Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2,
т./ф.: (+38044) 272-19-02, e-mail: kubg@kubg.edu.ua

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Київського університету
імені Бориса Грінченка
доктор філософських наук,
професор, академік НАПН України

В. О. Огнев'юк

В. О. Огнев'юк 2015 р.

ЗВІТ

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

**Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-
професійної багатопрофільної університетської освіти (заключний)**

Керівник НДР

В. О. Огнев'юк
В. О. Огнев'юк

Проректор з наукової роботи

Н. М. Віннікова
Н. М. Віннікова

Рукопис закінчено 20 вересня 2015 р.

Результати цієї роботи розглянуто на вченій раді Київського університету імені
Бориса Грінченка від 24 вересня 2015 р., протокол № 10.

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

Керівник роботи

ректор Київського університету
імені Бориса Грінченка,
доктор філософських наук,
професор, академік НАПН України

В. О. Огнев'юк

Виконавці:

проректор з інформатизації навчально-наукової
та управлінської діяльності,

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

проректор з наукової роботи,

доктор філологічних наук, доцент

проректор з науково-методичної та навчальної роботи,

кандидат педагогічних наук, доцент

завідувач кафедри теорії та історії педагогіки

Гуманітарного інституту,

доктор педагогічних наук, професор

завідувач науково-дослідної лабораторії освітології,

доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України

директор Гуманітарного інституту,

доктор філологічних наук, професор

директор Інституту людини,

доктор педагогічних наук, професор

директор Педагогічного інституту,

кандидат психологічних наук, доцент

директор Інституту суспільства,

кандидат економічних наук, доцент

директор Інституту післядипломної

педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

директор Інституту мистецтв,

кандидат історичних наук, доцент

директор Університетського коледжу,

кандидат педагогічних наук, доцент

Н. В. Морзе

Н. М. Віннікова

О. Б. Жильцов

Л. Л. Хоружа

С. О. Сисоєва

О. Є. Бондарєва

О. В. Безпалько

В. І. Юрченко

І. В. Яковенко

М. Ф. Войцехівський

К. Ю. Бацак

М. В. Братко

РЕФЕРАТ

Звіт з НДР: 16 с.

Об'єкт дослідження – багатопрофільна університетська освіта як підсистема сфери освіти.

Предмет дослідження – розвиток компетентнісної, особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти на засадах освітології та філософії.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування філософських, освітологічних концептуальних засад компетентнісної особистісно-професійної освіти; розробка, експериментальна перевірка й адаптація змістово-методичного забезпечення її реалізації в умовах багатопрофільного університету відповідно до потреб системи освіти та ринку праці столиці.

Методи дослідження – теоретичні: аналіз, синтез, систематизація та узагальнення літератури, емпіричні: спостереження, тестування, опитування, бесіди, моніторинг, експеримент, методи математичної статистики.

Новизна результатів полягає в тому, що вперше для вивчення компетентнісних засад особистісно-професійної освіти застосовано теоретичні і методичні основи освітології як наукового напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти, зокрема обґрунтовано філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної, особистісно-професійної освіти в умовах багатопрофільного університету та організаційно-педагогічні умови їх упровадження з урахуванням сучасних тенденцій розвитку освіти, у т. ч. вищої; розроблено е-середовище університету, упроваджено інноваційні методики та технології навчання, що базуються на використанні ІКТ та сприяють формуванню ІКТ-компетенцій викладачів відповідно до європейських стандартів, створюють умови для комфортного та успішного навчання студентів.

Ступінь упровадження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка, ЗНЗ, ДНЗ, діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, благодійних і громадських організацій м. Києва.

Взаємозв'язок з іншими роботами: „Міжнародна науково-дослідницька мережа з вивчення та розробки нових технологій і методів для інноваційної педагогіки в галузі ІКТ, електронного навчання та міжкультурних компетентностей (IRnet)”, „Розвиток системи вбудованих курсів за допомогою інноваційних віртуальних підходів для інтеграції дослідження, освіти і виробництва в Україні, Грузії, Вірменії (Desire)”, „Освіта задля розвитку лідерства, інтелекту і таланту (ELITE)”.

Рекомендації щодо використання результатів роботи: матеріали дослідження можуть бути використані іншими навчальними закладами для створення відкритого е-середовища; викладачами університетів для розробки освітніх програм, методичних рекомендацій, електронних навчальних курсів, у науково-дослідній роботі докторантів, аспірантів, студентів.

Галузь застосування: освіта.

Прогнозні припущення про розвиток об'єкта дослідження: дослідження світоглядно-філософських засад освітології; розробка методології освітологічних досліджень на міждисциплінарному та мультидисциплінарному рівнях; вивчення європейського досвіду забезпечення якості е-навчання та е-взаємодії.

Ключові слова: компетентність, студент, університетська освіта, освітологія, е-середовище, навчання, засноване на дослідженнях.

ЗМІСТ

Список виконавців	2
Реферат	3
Вступ	5
Суть звіту	5
Висновки	11
Список публікацій	13

ВСТУП

Освітні реформи, які відбуваються в Україні останніми роками: запровадження Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи ЕКТС, створення та імпліментация Національної рамки кваліфікації, прийняття нової редакції Закону України „Про вищу освіту” та інше, спрямовані на підвищення якості фахової підготовки студентів, забезпечення зрозумілості освітянських кваліфікацій, досягнення збалансованості й відповідності ринку освіти та ринку праці.

Багатомірність і специфіка освітніх проблем, вимагає системного, всебічного й комплексного дослідження сфери освіти як продуктивної сили сучасного суспільства і може здійснюватися лише на основі інтеграції різних галузей наук. Дослідження освітологічних і філософських засад компетентнісної, особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти здійснювалося на засадах міждисциплінарності, що забезпечувала освітологія, як науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти.

СУТЬ ЗВІТУ

Об’єкт дослідження – багатопрофільна університетська освіта як підсистема сфери освіти.

Предмет дослідження – розвиток компетентнісної, особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти на засадах освітології та філософії.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування філософських, освітологічних концептуальних засад компетентнісної особистісно-професійної освіти; розробка, експериментальна перевірка й адаптація змістово-методичного забезпечення її реалізації в умовах багатопрофільного університету відповідно до потреб системи освіти та ринку праці столиці.

Методи дослідження:

- теоретичні – аналіз, синтез, систематизація та узагальнення філософської, історичної, соціологічної, психологічної, педагогічної та ін. літератури, нормативно-правових документів для з’ясування стану розробленості проблеми дослідження, визначення понятійно-категоріального апарату дослідження,

розробки його концепції; узагальнення прогресивних ідей та наявних недоліків у сучасній вищій освіті; теоретичне моделювання з метою розробки філософських, освітологічних концептуальних засад компетентнісної особистісно-професійної освіти, визначення її основних компонентів, виявлення закономірностей та особливостей функціонування;

- емпіричні: спостереження, тестування, опитування, бесіди, педагогічний моніторинг на кожному з етапів експериментальної роботи; педагогічний експеримент для з'ясування ефективності розроблених філософських, освітологічних концептуальних засад компетентнісної особистісно-професійної освіти;

- методи математичної статистики для оцінки статистичної значущості позитивних зрушень щодо результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у наступному:

- вперше для вивчення компетентнісних засад особистісно-професійної освіти застосовано теоретичні і методичні основи освітології як наукового напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти, зокрема обґрунтовано філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної, особистісно-професійної освіти в умовах багатопрофільного університету та організаційно-педагогічні умови їх упровадження з урахуванням сучасних тенденцій розвитку освіти, у т. ч. вищої;

- досліджено науковий тезаурус компетентнісної освіти, класифіковано базові категорії та поняття, зокрема „компетентність”, „професійна компетентність”, „компетенція”, а також проблему формування компетентностей студентів щодо змісту ключових (загальних) і фахових компетентностей;

- досліджено розвиток багатопрофільного університету як цілісної освітньої системи (розроблено періодизацію розвитку ідеї Університету; введено у науковий дискурс поняття „історичний тип Університету”; на основі діалектичного підходу проаналізовано етапи розвитку ідеї Університету в межах кожного історичного типу тощо);

- здійснено цілісний аналіз досвіду вітчизняних та зарубіжних науковців щодо запровадження компетентісного підходу у процес фахової підготовки, теоретично узагальнено напрацювання в галузі дослідження освіти як багатофункціонального феномену, розкрито сутність практико зорієнтованого студентоцентрованого навчання студентів у системі багатопрофільної університетської освіти;
- розроблено концепцію, модель та організаційно-методичні умови підготовки експертів у галузі освіти на засадах освітології;
- розроблено е-середовище університету, упроваджено інноваційні методики та технології навчання, що базуються на використанні ІКТ та сприяють формуванню ІКТ-компетенцій викладачів університету відповідно до європейських стандартів, створюють умови для комфортного та успішного навчання студентів засобами технологій дистанційного навчання, мобільного навчання, рівного доступу до якісної освіти незалежно від обраної форми навчання;
- розроблено концепцію підготовки та підвищення кваліфікації керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів.

Практичне значення результатів досліджень полягає в їхній готовності до впровадження в процес професійної підготовки майбутніх фахівців. Зокрема, на підставі уточнення та виокремлення компетентностей майбутніх бакалаврів і магістрів (загальних і фахових), побудовано зміст і методи навчання на компетентнісній основі (освітні програми та навчальні плани), розроблено й опробовано спецкурси до варіативної компоненти освітньо-професійних програм, необхідних для формування фахових компетентностей, розроблено екзаменаційні білети на компетентнісній основі, включено квазіпрофесійні завдання у зміст професійної підготовки, розроблено „Положення про підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників” (змістові компетентнісні модулі, варіативність програм), „Програму переходу на навчання, заснованого на дослідженнях”, створено відповідне освітнє середовище, стрижнем якого є університетська корпоративна культура; здійснення постійного комплексного моніторингу якості освіти та сформованості професійних компетентностей у студентів, оновлено зміст всіх видів

практик студентів відповідно до концептуальних положень компетентнісного підходу, розроблено науково-методичний комплекс з освітології та підготовки експертів у галузі освіти.

Практичне значення результатів досліджень визначається також створеним в Університеті електронним інформаційно-освітнім середовищем, в якому поєднуються е-контент, технології е-взаємодії та е-співпраці всіх учасників освітньої діяльності; підвищенням загального рівня ІКТ-компетентності викладачів та студентів Університету та розробкою низки нормативних документів: аналітичний звіт закономірностей, тенденцій і пріоритетів інформатизації освітнього середовища; концепція розвитку електронного навчально-наукового інформаційного простору в Університеті; модель єдиного інформаційного простору Університету, її запровадження у навчально-наукову діяльність та функціонування Університету; корпоративні стандарти ІКТ-компетентності викладачів; корпоративні стандарти ІКТ-компетентності магістрів; вимоги до створення електронного навчального курсу та критеріїв його сертифікації; база методичних розробок для викладачів, зокрема електронних навчально-методичних ресурсів; система е-портфоліо викладача та рейтингових показників науково-педагогічних працівників Університету.

Ступінь впровадження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка, використовуються в роботі ЗНЗ, ДНЗ, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служб у справах дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей м. Києва, провідних міжнародних і вітчизняних благодійних і громадських організаціях тощо.

Окремі наукові розробки та рекомендації використано Департаментом освіти і науки, молоді та спорту м. Києва при розробці міської цільової програми „Столична освіта 2015 – 2020 рр.”, порядку проведення відбору на заміщення вакантних посад керівників загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів м. Києва та ін.

Основні результати наукового дослідження представлено на Міжнародній науково-практичній конференції „Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри” (Київ, 2015 р.), за результатами якої підготовлено монографію, у якій

актуалізується проблема впровадження компетентнісного підходу як сучасної парадигми освіти, висвітлюється теорія та практика підготовки майбутніх фахівців на компетентнісних засадах; представлено міждисциплінарні підходи реалізації компетентнісно зорієнтованої освіти.

Запроваджено цикл практико зорієнтованих тренінгів: „Лідерство на всі часи”, „Основи естетотерапії у професійній діяльності сучасного педагога”, „Саморегуляція в професійній діяльності”, відкрито студентську наукову студію професійного зростання „Я-ефективний”, проведено фестиваль педагогічних ідей „Креативна особистість у педагогіці”, педагогічний квест „Шляхами Бориса Грінченка”, цикл ділових ігор „Педагогічний конгрес”, розроблено проект „Столичний центр відкритої освіти”, започатковано Школу молодого вчителя та ін.

За результатами дослідження підготовлено 24 монографії, 1793 статті, 203 посібники, зокрема підготовлено посібник „Я – студент”, метою якого є допомога студентам-першокурсникам швидше увійти в нове для них навчальне середовище, подолати організаційні труднощі першого року навчання, розкрити свої найкращі якості, а також цикл видань НДЛ освітології: „Освітологічний зміст освітніх реформ”, „Освітологія: витоки наукового напрямку”, „Освітологія: фахова підготовка” та ін.

Протягом виконання наукової теми аспірантами та докторантами, здобувачами захищено 20 докторських і 73 кандидатські дисертації.

Взаємозв'язок з іншими роботами. Науково-дослідна робота реалізована спільно з проектами: „Міжнародна науково-дослідницька мережа з вивчення та розробки нових технологій і методів для інноваційної педагогіки в галузі ІКТ, електронного навчання та міжкультурних компетентностей (IRnet)” (Сьома рамкова програма (FP7)); „Розвиток системи вбудованих курсів за допомогою інноваційних віртуальних підходів для інтеграції дослідження, освіти і виробництва в Україні, Грузії, Вірменії (Desire)” (програма „ТЕМПУС”); „Освіта задля розвитку лідерства, інтелекту і таланту (ELITE)” (програма „ТЕМПУС”).

Рекомендації щодо використання результатів роботи:

Матеріали дослідження можуть бути використані іншими навчальними закладами для створення відкритого е-середовища; викладачами вищих навчальних закладів для розробки освітніх програм, методичних рекомендацій для викладання навчальних дисциплін, електронних навчальних курсів, методичних рекомендацій для запровадження технологій дистанційного навчання, проведення практик студентів, у науково-дослідній роботі докторантів, аспірантів, студентів.

Галузь застосування: освіта.

Отримані теоретичні і практичні положення не вичерпують усіх проблем, що постали перед сучасною науковою теорією та практикою в контексті розвитку компетентнісної, особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти на засадах освітології та філософії.

Перспективи подальших досліджень.

На теоретико-методологічному рівні:

1) Дослідження світоглядно-філософських, історичних і педагогічних засад освітології.

2) Розвиток у викладачів вищої школи управлінської культури щодо контролю за якістю професійної підготовки (перехід від оцінки знань до оцінки компетентностей у майбутніх фахівців).

3) Розробка методології освітологічних досліджень на міждисциплінарному та мультидисциплінарному рівнях.

4) Дослідження теоретичних і методичних засад експертизи в галузі освіти.

5) Вивчення європейського досвіду забезпечення якості освіти.

6) Вивчення концепція розвитку відкритого інформаційно-освітнього середовища.

7) Дослідження засад просування методології електронного навчання та впровадження технологій дистанційного навчання.

8) Вивчення європейського досвіду забезпечення якості е-навчання та е-взаємодії.

На рівні практичного впровадження:

1) Упровадження міждисциплінарної програми підготовки експертів у галузі освіти, е-навчання. Створення програм спеціалізації експертів.

2) Координація діяльності Університету з роботодавцями щодо узгодження компетентнісних вимог до фахівця відповідно до напрямку його підготовки.

3) Участь в освітніх та дослідницьких проектах. Реалізація міжнародних угод.

4) Просування наукових фахових видань до наукометричної бази Scopus.

5) Заснування міжнародного журналу „The Modern Educational Review” (Україна – Фінляндія – Польща).

6) Оновлення існуючих та розроблення нових навчальних і робочих навчальних програм дисциплін.

7) Використання активних форм роботи зі студентами, трансформація традиційних лекцій в інтерактивні навчальні заняття, надання переваги тренінговим технологіям навчання і методикам організації освітнього процесу.

8) Співпраця з роботодавцями, зокрема, їхня участь в освітньому процесі та забезпечення умов для проходження результативної практики студентів.

9) Підготовка науково-методичних та навчальних посібників, монографій, збірників наукових праць.

ВИСНОВКИ

На підставі викладених результатів науково-дослідної роботи „Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти”, їх наукової новизни та практичного значення можемо зробити висновок, що мета роботи, яка полягала в теоретичному обґрунтуванні філософських, освітологічних концептуальних засад компетентнісної особистісно-професійної освіти; розробці, експериментальній перевірці та адаптації змістово-методичного забезпечення її реалізації в умовах багатопрофільного університету відповідно до потреб системи освіти та ринку праці столиці, була досягнута, що свідчить про її ефективність. Основними теоретичними і практичними результатами роботи стали:

- вперше для вивчення компетентнісних засад особистісно-професійної освіти застосовано теоретичні і методичні основи освітології як наукового напрямку

інтегрованого дослідження сфери освіти, зокрема обґрунтовано філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної, особистісно-професійної освіти в умовах багатопрофільного університету та організаційно-педагогічні умови їх упровадження з урахуванням сучасних тенденцій розвитку освіти, у т. ч. вищої;

- досліджено науковий тезаурус компетентнісної освіти, класифіковано базові категорії та поняття, зокрема „компетентність”, „професійна компетентність”, „компетенція”, а також проблему формування компетентностей студентів щодо змісту ключових (загальних) і фахових компетентностей;

- дослідження розвитку багатопрофільного університету як цілісної освітньої системи;

- розроблення е-середовища університету, упровадження інноваційних методик і технологій навчання, що базуються на використанні ІКТ та сприяють формуванню ІКТ-компетенцій викладачів університету відповідно до європейських стандартів, створюють умови для комфортного та успішного навчання студентів;

- здійснення цілісного аналізу досвіду вітчизняних і зарубіжних науковців щодо запровадження компетентісного підходу у процес фахової підготовки, теоретичне узагальнення напрацювань у галузі дослідження освіти як багатофункціонального феномену;

- розроблення змісту та методів навчання на компетентнісній основі (освітні програми), спецкурсів до варіативної компоненти освітньо-професійних програм, необхідних для формування фахових компетентностей, „Положення про підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників” (змістові компетентнісні модулі, варіативність програм), „План переходу на навчання, заснованого на дослідженнях”;

- створення відповідного освітнього середовища, стрижнем якого є університетська корпоративна культура;

- здійснення постійного комплексного моніторингу якості освіти та сформованості професійних компетентностей у студентів

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

За результатами дослідження підготовлено **24** монографії, **1793** статті, **203** посібники, у т. ч.:

1. Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри: монографія (колективна) / редкол.: Огнев'юк В. О., Хоружа Л. Л. та ін. – Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – 368 с.

2. Я – студент : навч. посіб. / [Огнев'юк В. О., Жильцов О. Б., Караман С. О. та ін.; за заг. ред. Огнев'юка В. О.]. – 5-е вид., зі змінами. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015 – 202 с.

3. Освітологія: витоки наукового напрямку : монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; Авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. – К. : ВП „Едельвейс”, 2012. – 336 с.

4. Освітологія: хрестоматія : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Укладачі Огнев'юк В.О., Сисоєва С.О. – К.: ВП «Едельвейс», 2013. – 744 с.

5. Освітологія: фахова підготовка: навчально-методичний посібник / За ред. В.О. Огнев'юка; Авт. кол.: В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва та ін. – К.: ВП «Едельвейс», 2014. – 615 с.

6. Філософія освіти: хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / уклад. : В.О. Огнев'юк, О.М. Кузьменко. – К. : Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. – 508 с.

7. Моніторинг навчальної діяльності: навчальний посібник. / О.Б. Жильцов, Д.М. Бодненко, О.Л.Лещинский, Н.П. Мазур – К: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. – 276 с.

8. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда / під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. – К. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. — 172 с.

9. Безпалько О. В. Компетентності соціального працівника як базис побудови освітньої програми бакалавра соціальної роботи / О. В. Безпалько // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – 2015. – № 7. – С. 8 – 15.

10. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія / Ганна Володимирівна Беленька. – К. : Університет, 2011. – 320 с.

11. Братко М. В. Управління освітнім середовищем вищого навчального закладу: сутність поняття / М. В. Братко // Освітологія: науково-методичний щорічник, польсько-українське / українсько-польське видання // За ред.: Віктора Огнев'юка, Тадеуша Левовицького, Світлани Сисоєвої. – К.: ВП «Едельвейс». – 2014. – Випуск II. – С. 81 – 88.

12. Грицяк І. А. Глобальне та європейське врядування у формуванні глобальної освіти : монографія / В. П. Бех, І. А. Грицяк; за ред. Ю. В. Бех. – К. : «МПЛеся», 2015. – 528 с.

13. Зібрання Грінченкіани Музею книги і друкарства України та Київського університету імені Бориса Грінченка: каталог до 150-річчя від дня нар. Б. Д. Грінченка / Музей кн. і друкарства України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; наук. консульт., авт. передм. Г. І. Білоцерківська; упоряд. р. I: М. О. Гринько (авт. ідеї та концеп.), М. Б. Хемій; р. II: Н. М. Демченко, В. А. Зотова, А. І. Мовчун, Л. Л. Хоружа. – К. : [Київ. ун-т ім. Б. Грінченка], 2013. – 80 с. + кол. вкл. 16 с.

14. Козак Л. В. Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності: монографія / Л. В. Козак; за ред. докт. пед. наук, проф., член-кор. НАПН України С. О. Сисоєвої. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. – 600 с.

15. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів : моногр. / авт. кол.; під наук. ред. Лозової О. М. – Вінниця :4 Віндрук, 2014. – 184 с.

16. Левітас Ф. Л. Сучасний вчитель та сучасний урок / Ф. Л. Левітас // Управління освіти Шевченківської районної в м. Києві державної адміністрації. – 2014. – 17 с.

17. Мартиненко С. М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. – 264 с.
18. Міляєва В. Р. Формування фахової компетентності державних службовців у системі підвищення кваліфікації: монографія / В. Р. Міляєва. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 298 с.
19. Морзе Н. В. Формування компетентностей майбутніх фахівців з програмної інженерії / Н. В. Морзе, О. П. Буйницька // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2015. – № 2 – 3. – С. 15 – 20.
20. Олексюк О. М. Герменевтичний підхід у вищій мистецькій освіті: колект. монограф. / О. М. Олексюк, М. М. Ткач, Д. В. Лісун – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. – 164 с.
21. Петрунько О. В. Творчість і обдарованість особистості: проблеми діагностики й інтерпретації / О. В. Петрунько, Т. А. Хахановська // Педагогічний процес: теорія і практика: Збірник наукових праць. – Вип. 3-4 (48-49). – К. : Едельвейс, 2015. – С. 39 – 44.
22. Психологія вищої школи : підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – 4-е вид. – К.: Каравела, 2014. – 360 с.
23. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід: монографія // за заг. ред. Г. В. Беленької, О. А. Половіної. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. – 208 с.
24. Сергеєнкова О. П. Психологія індивідуальності фахівця освітньої сфери: монографія / О. П. Сергеєнкова. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2011р. – 276 с.
25. Сисоєва С.О. Освітологічний зміст освітніх реформ / С. Сисоєва // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоєвої. – К.: «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. – С. 133 – 151.

26. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури: Монографія / С. О. Сисоєва. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. – 400 с.

27. Хоружа Л. Л. Етична компетентність педагогічного працівника у контексті компетентнісно спрямованої освіти / Л. Л. Хоружа // Післядипломна освіта в Україні. – 2011. – № 2. – С. 14 – 16.